

Юридичні науки

УДК 347.615

Федорчук Юлія Олександрівна

*аспірантка кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Fedorchuk Yuliia

*Postgraduate Student of the
Department of civil, notarial, and enforcement process
National University "Odesa Law Academy"*

ORCID: 0009-0008-8571-5537

**ВИКОНАВЧИЙ НАПИС НОТАРІУСА НА АЛІМЕНТНОМУ
ДОГОВОРІ, ЯК ФОРМА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ
NOTARY'S EXECUTIVE INSCRIPTION ON ALIMONATION
AGREEMENT AS A FORM OF PROTECTION OF CHILDREN'S
RIGHTS**

***Анотація.** У статті комплексно досліджено поняття виконавчого напису нотаріуса як позасудової форми захисту у сімейних відносинах. Визначено пріоритетні аспекти укладання аліментного договору відповідно до ст. 189 Сімейного кодексу України (далі – СК України) , визначено основні положення та умови, які застосовуються при посвідченні аліментних договорів. Проаналізовано процедуру вчинення виконавчого напису нотаріусом на договорах про сплату аліментів. Розглянуто виконавчий напис як різновид виконавчого документа. Виявлено мету вчинення виконавчого напису на аліментному договорі, а саме - надання можливості, не звертаючись до суду реалізувати право на примусове стягнення. Проведено порівняння між визначенням аліментів на підставі*

нотаріального договору та рішенням суду. Проаналізовано порядок вчинення нотаріусами виконавчих написів на аліментних договорах, також визначено місце вчинення виконавчого напису, згідно з чинним законодавством. Проведено аналіз судової практики про скасування виконавчого напису на аліментних договорах, найпоширенішими підставами скасування є: невідповідність суми боргу, сумі яка стягується за виконавчим написом; недотримання строків звернення до нотаріуса, не встановлення факту безспірності заборгованості; відсутність письмового повідомлення боржника про вчинення виконавчого напису.

Ключові слова: аліментний договір, виконавчий напис нотаріуса, безспірність заборгованості, аліменти, нотаріальна дія, нотаріус, виконавчий документ.

Summary. The article comprehensively examines the concept of a notary's executive inscription as an extrajudicial form of protection in family relations. The priority aspects of concluding an alimony agreement in accordance with Article 189 of the Family Code of Ukraine (hereinafter referred to as the Family Code of Ukraine) are identified, and the main provisions and conditions that apply to the certification of alimony agreements are identified. The procedure for making an executive inscription by a notary on alimony payment agreements is analyzed. The executive inscription is considered as a type of executive document. The purpose of making an executive inscription on an alimony agreement is revealed, namely, providing an opportunity to exercise the right to compulsory collection without going to court. A comparison is made between the determination of alimony on the basis of a notarial agreement and a court decision. The procedure for notaries to make executive inscriptions on alimony agreements was analyzed, and the place of making the executive inscription was also determined, in accordance with current legislation. An analysis of judicial practice on the cancellation of the

executive inscription on alimony agreements was conducted. The most common grounds for cancellation are: inconsistency of the amount of debt with the amount collected under the executive inscription; failure to comply with the deadlines for contacting a notary, failure to establish the fact of indisputability of the debt; lack of written notification of the debtor about the execution of the enforcement order.

Key words: *alimony agreement, notary's executive inscription, indisputability of debt, alimony, notarial act, notary, executive document.*

Метою статті є дослідження виконавчого напису нотаріуса, вчиненому на аліментному договорі (договір про сплату аліментів на дитину), як позасудової форми захисту прав малолітніх на неповнолітніх дітей.

Виклад основного матеріалу. Аліментний договір (договір про сплату аліментів) укладений між батьками та нотаріально посвідчений є інструментом позасудового врегулювання спору. Зручність договору полягає в тому, що за відсутності спору батьки можуть укласти договір про сплату аліментів на утримання дитини самотійно визначаючи умови. Договір укладається в письмовій формі та має бути нотаріально посвідчений. Метою вищевказаного договору є матеріальне забезпечення малолітнього або неповнолітнього, що є неодмінною частиною нормального життєзабезпечення дитини. Батьки за взаємною згодою визначають розмір, строки, порядок виплати грошових коштів, а також додатково можуть визначити порядок зустрічей з другим із батьків, або ж іншими родичами (дядько, тітка, бабуся, дідусь). Умови договору визначені батьками не повинні порушувати права дитини визначені сімейним законодавством. Необхідною умовою договору є визначення місця проживання дитини з одним із батьків, який відповідно до ст. 179 СК України є отримувачем коштів, а сама дитина є власником аліментів [1].

Нотаріальне посвідчення договору, у разі його недотримання дає змогу здійснити примусове виконання стягнення без додаткових складнощів, шляхом вчинення нотаріусом виконавчого напису, про що зазначається в тексті самого договору. До договорів про сплату аліментів застосовуються загальні правила посвідчення правочинів: сторони повинні мати повну цивільну дієздатність, умови договору не можуть суперечити інтересам держави та суспільства, не порушувати права дитини, укладатися в письмовій формі та мати на меті реальне настання обставин щодо яких вчиняється такий договір. Найпоширенішими умовами Договорів про сплату аліментів між батьками є:

- виплата аліментів у твердій грошовій сумі;
- виплата аліментів від частки заробітку платника. Також обумовлюються строки таких виплат за узгодженим графіком (число, місяць, рік) та яким шляхом вони будуть здійснюватись (готівкова, безготівкова форма);
- встановлення неустойки у випадку прострочення та/або несвоєчасного платежу.

О.С. Простибоженко зазначає, що «Договір про сплату аліментів на дитину не передбачає визначення загальної суми заборгованості за аліментами, а тому не допускається можливість дострокового стягнення аліментів. У національному законодавстві відсутній будь-який механізм стягнення аліментів за договором на майбутнє, тобто платежів, строк сплати яких ще не настав» [2, с. 44]. При посвідченні договору відповідно до ст. 31 Закону України «Про нотаріат» нотаріусом стягується плата за вчинену нотаріальну дію, а також державне мито відповідно до Декрету «Про державне мито» в розмірі 1% від суми договору, тобто від суми, яка має бути сплачена одним із батьків до досягнення дитиною повноліття. З огляду на ці витрати при посвідченні договору, громадянами подекуди приймаються рішення, щодо усної домовленості про сплату аліментів на

дитину, не маючи можливості та бажання нести такі витрати, в той час коли частиною 3 статті 176 Цивільного процесуального кодексу України у справах щодо стягнення аліментів, ціна позову визначається сукупністю усіх виплат, але не більше ніж за шість місяців [3]. Н.В. Волкова та Д.А. Шкорупеев визначають, що домовленість батьків про добровільну сплату аліментів, якщо вона не оформлена у вигляді нотаріального договору, не може бути примусово виконано і у випадку відмови зобов’язаної особи сплачувати аліменти добровільно виникає необхідність звернення такої особи до суду, що практично робить судовий порядок стягнення аліментів єдиним дієвим способом захисту майнових прав дитини [4, с. 33]. Тому можемо прийти до висновку, що звернення до суду є менш матеріально затратним, аніж посвідчення нотаріального договору. За бажанням сторін до договору про сплату аліментів на дитину можна внести зміни, шляхом укладання окремого договору, який є невід’ємною частиною основного договору. Розірвання договору можливо за взаємною згодою сторін, при наявності обставин щодо його розірвання, при цьому не допускається розірвання договору в односторонньому порядку. Якщо немає такої згоди питання щодо розірвання договору необхідно вирішувати судовому порядку. Частиною 2 ст. 189 Сімейного кодексу України передбачено, що у разі невиконання одним із батьків свого обов’язку за договором аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. Метою вчинення виконавчого напису є надання можливості, не звертаючись до суду реалізувати право на примусове стягнення. О.В. Поляков розглядає виконавчий напис нотаріуса, як нотаріальну дію, як засіб захисту цивільних прав, як розпорядження нотаріуса про стягнення грошової суми з боржника до кредитора або про повернення чи передачу майна кредитору, здійснену за документами, що підтверджують зобов’язання боржника [5, с. 54]. С.Я Фурса зазначає, що повноваження нотаріуса при вчиненні виконавчого напису стабільні і він вправі лише

констатувати наявність правопорушення або його відсутність на підставі безспірних офіційних доказів [6, с. 427]. Отже, за наявності доказів, щодо невиконання умов договору, нотаріусом вчиняється виконавчий напис задля забезпечення умов для примусового стягнення.

Статтею 87 Закону України «Про нотаріат» визначено, що для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість [7]. Для того, щоб вчинити виконавчий напис необхідно виконати наступні умови: довести, що заборгованість була прострочена декілька разів, тобто має систематичний характер та надати оригінал договору про сплату аліментів (за його відсутності надається дублікат, що має силу оригіналу) для проставляння самого виконавчого напису, а також надати документи, що підтверджують прострочення виконання зобов'язання. Виконавчий напис вчинюється нотаріусом незалежно від місця виконання вимоги, місцезнаходження боржника або стягувача [8]. Тобто стягувач, в даному випадку батько або мати, які діють в інтересах малолітньої або неповнолітньої особи мають право звернутися до будь-якого нотаріуса, або державної нотаріальної контори, незалежно від місця посвідчення аліментного договору та незалежно від місця знаходження боржника, та вчинити виконавчий напис. Стягнення за виконавчим написом здійснюється відповідно до вимог ст. 89 Закону України «Про нотаріат» та ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження». Н.В. Волкова зауважує, що необхідно звернути увагу, що в нашій державі проголошений воєнний стан, однак це не привід для не сплати аліментів на утримання дитини, оскільки відповідно до СК України батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх дітей [9, с. 768]. Прикінцевими положеннями розділу XIII Закону України «Про виконавче провадження» зазначається «...припиняється звернення стягнення на пенсію, стипендію (крім рішень про стягнення аліментів, про відшкодування шкоди,

заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю внаслідок кримінального правопорушення, та рішень, боржниками за якими є громадяни Російської Федерації) [10].

Розглядаючи судову практику у справах про визнання виконавчого напису вчиненому на аліментних договорах таким, що не підлягає виконанню, із матеріалів справ бачимо типові підстави для визнання його недійсним, а саме позивачем зазначається «...суми які було зазначено у виконавчому написі та у письмовій вимозі не сходяться, боржник (позивач) заперечує факт наявності заборгованості перед відповідачем але, навіть якщо така була б, відповідачем не вірно розрахована сума пені, а розрахунок боргу, здійснений відповідачем щодо наявності грошового зобов'язання та пені, не може вважатися документом, який підтверджує безспірність вимог відповідача до нього», також зазначається, що боржнику не надходило письмових повідомлень, про факт наявності заборгованості він дізнався вже після відкриття виконавчого провадження [11]. У справі № 523/18972/20 провадження № 61-527св23 колегія суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду зазначила, що вирішуючи спір про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню зазначає, що відповідне право стягувача, за захистом якого він звернувся до нотаріуса, повинно існувати на момент звернення. Так само на момент звернення стягувача до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису повинна існувати й, крім того, також бути безспірною, заборгованість або інша відповідальність боржника перед стягувачем. Безспірність заборгованості чи іншої відповідальності боржника - це обов'язкова умова вчинення нотаріусом виконавчого напису. Вирішуючи спір про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню, суд не повинен обмежуватися лише перевіркою додержання нотаріусом формальних процедур і факту подання стягувачем документів на підтвердження безспірної заборгованості боржника згідно з Переліком

документів [12]. З матеріалів справи вбачається, що нотаріус не переконався у безспірності заборгованості, отже такий виконавчий напис визнається таким, що не підлягає виконанню.

Частиною 5 ст. 9 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що «відомості про боржника вносяться до Єдиного реєстру боржників (крім відомостей щодо боржників, якими є державні органи, органи місцевого самоврядування, а також боржників, які не мають заборгованості за виконавчим документом про стягнення періодичних платежів більше трьох місяців, та боржників за рішенням немайнового характеру) одночасно з винесенням постанови про відкриття виконавчого провадження [13]. Аналізуючи, норми законодавства приходимо до висновку, що в разі наявності заборгованості по аліментах, така інформація вноситься до Єдиного реєстру боржників, а до самого боржника застосовуються певні санкції: заборона розпорядження коштами з карткових рахунків, обмеження для виїзду закордон, заборона розпорядження майном. Такі обмеження будуть діяти до того моменту, поки боржник не сплатить наявну заборгованість по аліментах та не буде виключено відповідний запис з Єдиного реєстру боржників, таким способом законодавством передбачено захист прав малолітніх та неповнолітніх дітей на їх належне утримання. Введений у країні воєнний стан вніс певні обмеження, щодо стягнення за виконавчим написом, такі обмеження торкнулись кредитних договорів, що не були нотаріально посвідчені, аліментні відносини не підпали під такі обмеження, що дає можливість стягувати кошти на утримання та виховання дітей.

Висновки. В науковій літературі виконавчий напис нотаріуса розглядається, як нотаріальна дія, як засіб захисту цивільних прав, як розпорядження нотаріуса про стягнення грошової суми з боржника до кредитора або про повернення чи передачу майна кредитору. Виконавчий напис є дієвим інструментом позасудового врегулювання спору та захисту

прав громадян та юридичних осіб, що надає можливість у короткі строки виконати стягнення та захистити свої права. Введений у країні воєнний стан не позбавляє батьків обов'язку сплачувати аліменти на дитину, а процедура стягнення за виконавчим написом вчиненим на аліментного договорі не зазнала обмежень, на відміну від стягнення за кредитним договором, який не був нотаріально посвідчений.

Література

1. Сімейний кодекс України № 2947-III від 01.01.2024. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/ed20240101#Text> (дата звернення: 01.08.2025).
2. Простибоженко О.С. Аліментний виконавчий напис нотаріуса: ідеї щодо удосконалення національного законодавства. *Часопис цивілістики*. 2020. № 37. С. 42-47.
3. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.08.2025).
4. Н.В. Волкова Д.А. Шкорупеев Судовий розгляд і виконання рішень у справах про стягнення аліментів: монографія / Н. В. Волкова, Д. А. Шкорупеев ; передм. Н. Ю. Голубєва ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 33 с.
5. Поляков О.В. Характеристика та організаційні основні поняття виконавчих написів нотаріусами. *Держава та регіони*. 2022. № 2 (76). С. 54.
6. Фурса С.Я. Виконавчий напис нотаріуса у контексті права особи на захист: нотаріат, суд та виконавче провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Право*. 2025. Вип. 88 част. 1. С. 425-431. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/05/64.pdf> (дата звернення: 01.08.2025).

7. Про Нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 01.08.2025).

8. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2015 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 01.08.2025).

9. Волкова Н.В. Виконання судових рішень про стягнення аліментів на утримання дитини у період дії воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 767-769.

10. Про внесення зміни до розділу ХІІІ «Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про виконавче провадження» : Закон України від 15 березня 2022 року № 2129-ІХ. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-20#Text> (дата звернення: 01.08.2025).

11. Рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 01 листопада 2019 року у справі № 308/7638/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85784628> (дата звернення: 01.08.2025).

12. Постанова Верховного суду від 08 червня 2023 року у справі № 523/18972/20 (провадження № 61-527св23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111614006> (дата звернення: 01.08.2025).

13. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 01.08.2025).